

JANUARO - APRILO 1992 N° 294

ISSN 0048 3489

PROGRESO

Progreso fondesis da Profesoro Louis Couturat.
Collège de France, en 1908. Ol konsakresas a la
propago, a la libera diskuto ed a la konstanta
perfektigo di la Linguo Internaciona. Progreso
editesas kom la oficiala organo di la

UNIONO POR LA LINGUO INTERNACIONA
IDO

UNIONO POR LA LINGUO INTERNACIONA

MEMBRO - KONTRIBUTI

Sro Franz Regnier agas kom Kasero dil Uniono e responsas la recevo e kontado di abon-pagi.

Membro-kontributo yarala, od abono a Progreso sen membreso dil Uniono, **500 belga franki**, pagenda a Landal Reprerentero o direte a: Uniono por la Linguo Internaciona Ido, 27, Ville du Bois, 6690 Vielsalm, Belgia.

Abonpaji povas esar pagata aden la konto dil Uniono: C.G.E.R. (Caisse Générale d'Epargne et de Retraite) Konto-numero 001-1329220-08 en 6690 Vielsalm, Belgia o per internaciona postala-mandato.

LANDAL REPRESENTERI

- Andora:** Robert CASTELLO, carrer Alzinaret 2, 1°, 2^a, *Andorra-la-Vella* (Pyr.)
- Anglia:** Tom LANG (redaktero di *Ido-Vivo* e kasero ILSGB), 2 Bentham Way, Staincross, *Barnsley*, South Yorkshire, S75 5QA
Niklas APGLYN, 10 Heol Salop-Penarth de Morgannwg CF6 1HG Wals (libri)
David WESTON, 24 Nunn Street, *Leek, Staffs.*, ST13 8EA
- Belgia:** Jacques BOL, 80 chaussée des Gaulois, *1300 Wavre*,
Check-Nr. 000-0748184-23.
- Belgia (regiono nederlanda-parolanta):*
- Nederlando:** Camiel DE COCK, 7 Vorsebeemden, *B-2980 Zoersel*
- Canada:** Kevin FORD, 192 Tu-Pelo Avenue, Winnipeg R2K 35b, Canada
- Francia:** Vakanta.
- Germania:** Günter ANTON, Bahnhofst., 5 Fach 6-09 - D-0-4371 Elsnigk
Alfred NEUSSNER, Thüringer Str, 3, D-3445 *Waldkappel*
- Hispania:** José GARCIA c/o Ingeniero Joaquin Benlloch 71-13a, *Valencia 26*
- Oceania:** Donald HUMPHRIES, Box 121 - L, *GPO Melbourne, Victoria 3001-Australia*
- Sri Lanka:** Ronald C. PERIES, 4, Sri Vijaya Road. *Colombo 6*, Sri Lanka
- Suedia:** Axel RYLANDER, Olshammarsgatan 58, S - 124 48 *Bandhagen*
Kerstin ÅKERLUND, Klippgatan, 1; S - 951 54 *Luleå*
- Suisia:** Cl. KREIS- SCHNEEBERGER, 57, avenue de Champel, 1206 *Genève* (Suisia)
- USA:** Richard EARNHART, 405 Fry, Denton TX, 76201 USA
Edward H. STEVE, 820, Glendalough Road *Erdenheim*, Pennsylvania, 19118 - USA
- USSR:** Boris MARECHEK, Per Jukovskogo 20, USSR CCCP 72001 *Frunze 11*

PROGRESO

JANUARO - APRILO 1992 - N° 294

Informi - Kelka mesaji - Pri «Germania unionita» - Observo di privata parolado - Ka la homaro ankore havas futuro - Pri shakludo - L'idealo di couturat - Linguala uzado - Destruktenda Babel - Nova Direktanta Komitato.

Ri-abono a Progreso

Se vu deziras durigar la recevo di nia revuo, voluntez sendar via pago (500 Belga franki) a vua landal reprezentero qua transferos, o direte a l'Uniono por la Linguo Internaciona (Ido), Franz Regnier, kasero di ULI, 27, Ville du Bois, B-6690 Vielsalm (Belgia).

Voluntez pagar per internaciona postala mandato o transferar via pago a la konto n° 001.1329220.08 di l'Uniono por la Linguo Internaciona IDO, B-6690 Vielsalm (Belgia) **prefere kam** per bankcheko exterlanda, pro ke takaze, la bank-kusti esas tro importanta.

La Kasero

La Redaktala Komitato
deziras por omna Idisti e lekteri di «Progreso»

BONA E PROSPEROZA YARO 1992

Ni apelas urjante ad omna idisti pri la sendo di teksti publikigenda en nia revuo qua esas la precipua ligilo inter omna membri di ULI, ed anke la vetrino di Ido en la mondo.

La futuro dil revuo trovesas en la manui dil idistaro.

Ni salutas speciale l'aparo en ica numero, di nova signatanti: Michael Ramsay de Springfield, Illinois, USA, studento en psikologio, e Kevin Ford de Winnipeg, Canada.

Precize, ni jus recevis de du lekteri idista, charmiva, poeziala e joyiganta texti quin ni publikigas pose, kun granda plezuro.

I.-De nia Samideano Miroslav HYSKO, Fučikova, 20
CS - 81102 Bratislava 1 (Chekoslovakia)

IDO - KLOSHI

Existis granda nombro di Ido-uzanti. Antee.

Existis Idista klubi. Antee.

Existis universala kongresi di Ido. Antee.

Existis landala Ido - revui. Antee.

Existis mem internaciona mariajo per Ido (Sueda - Madyara). Antee.

Existis Ido - klosho (en Italia). Antee.

Existas nostalgio dil Idistaro ke ne plus multa homi uzas Ido-linguo.
Cadie.

Existas desiluziono ke ne funkcias Ido-klubi. Cadie.

Existas tristeso ke ne esas okaziono partoprenar granda Ido-kongresi.
Cadie.

Existas deskontenteso ke on ne povas lektar landal Ido-revui. Cadie.

Existas konstanteso ke Ido - mariaji ne realeskas. Cadie.

Existas, versimile, ankore Ido - klosho en San Giovanni, Valdarno.
Cadie.

Ma existas anke altra Ido - kloshi. Vivanta Ido - kloshi. Sonora en ni omni. Ni en qui resonas Ido - linguo en diversa loki di la mondo.

KA LA PIGI KANTAS?

(Pri la nova libro en Ido-linguo)

- Ka Vu ja audis ol?
- ?
- Anke la pigi kantas.
- ??
- A Sioro Juste ni dankas.
- !

II.-De nia Samideano Kevin FORD, 192, Tu-Pelo Avenue
Winnipeg R2k 35b, Canada.

AD ANDREAS JUSTE

Ta qua per versi pov donar plezuro,
Per poka literi pov krear pikturo,
Qua vidas lo bela en koz ordinara,
Di qua l'arto montras talento tre rara.

A ni Idistaro, donite trezoro,
En verki artala da granda auroro,
La danki ni ofras pro tala donajo,
Fier aklamante ca voco di Sajo.

PRI L'ARTIKLO «GERMANIA UNIONITA»

En PROGRESO 291 aparis artiklo da samideano Günter Anton «Germania unionita», un di la maxim interesiva artikli, qui publike-sis en PROGRESO dum la lasta yari. (Por me personale ecitiva quale krimin-romano!) Dum promenado sur la rivo-voyo en Oostende me hazarde audis, ke asistanto dil Ido-konfero dicis a sioro Anton: «Vua artiklo esis tre interesiva por me ma», e lu dicis to en tre amikala maniero, «ma me opinionas, ke ol ne esis apta por PROGRESO, pro ke PROGRESO esez politikale neutrala».

Me savas, ke til nun on agis segun ica regulo. Ma me questionas me e la altra samideani, ka to es omnakaze necesa? Sur la titulpagino di PROGRESO on trovas la indiko, ke ol konsakresas... a la libera diskuto... Pro quo ne anke libera diskuto pri politikala aferi? Kompreneble PROGRESO ne publikigez pamfleti, ataki kontre personi, qui havas altra opiniononi. Ma en objektala e tolerema maniero demonstrar sua politikala konvinkeso, pro quo to ne eventez? Pro quo me ne darfes dicar, ke tale e tale es mea konvinkeso. E se altri havas kontre-argumenti, nu - en la proxima numero di PROGRESO esas multa blanka pagini por publikigar ica altra opiniononi!

Nun kelka vorti pri la kontenajo dil artiklo da samideano Anton. Quankam il ipsa esis submisata ad omna desavantaji dil politikala

sistemo en la olima GDR me opinionas, ke lu vidas kelka kozi tro pozitivite. Il mencionas kom avantaĵo la baza precio de multa fundamentala nutrivi, elektrala energio, publika trafikilo. Ico omno esis forte subvencionata de la stato. Ma on mustas questionar su, quale to povis funcionar. La stato ya ne kreas pekunio. Se ol subvencionas l'un, ol mustas depronar de l'altra. E la stato rigoroze forprenis la pekunio de la parto dil industrio, qua laboris profitigive. (Granda parto dil industrio tote ne laboris profitigive!).

Ma a la profitigiva fabrikerio pro to mankis la kapitalo por ri-investuri necesa, por modernizo e.t.p. Anke la prospero de tala fabrikerio nur esis semblanta. Ed esas evidenta: Se la politikala revoluciono ne esus veninta ante du jari, lore la krulo ekonomiala de la socialista sistemo esabus ne-evitebla tre balde.

Heidi NEUSSNER

YUNLINGUO: OBSERVURO KURTA DI PRIVATA PAROLADO De «Private Speech: An Observation»

Abrevio e traduko aden Ido de la Angla, dal autoro

Michael RAMSAY
1910 Hazel Dell
Springfield, Illinois 62703-5233, USA.cr

De tempo a tempo on deskovras en Progreso e simila Ido-revui interesant artikli pri lingui diversa. La yena es studiuo di diferanta sorto de linguo, ta dil infanto. Nupartisan askoltanto pov trovar certena similesi inter Ido e la bele expresiva simpleso di infanta parolado. Fakte on povas questionar sive la landala lingui kreskis komplikit ed inkombroze lernebla pro ke socii e personi uzis li por dividir e militar un kontre l'altra, sive, opozate, homi plumultigas sua odii e militi adminime parte pro ke sua lingui dividis personi e landi. La interlinguo Ido, altra-latere, efikas juntar la personi dil mondo aden un pacoza mond-vilajo amikal.

Simile, kontraste kun adulti, infanti uzas parolado ne kom armo ma kom utensilo por expresar sua bezoni e lernar pri sua mondo. Nur plu tarde en la vivo li brandisas vorti por nocar e prenar povo super altri. En la prezent observuro l'infantino, qua evis nur tri jari, uzis vorti por ya dechifrar la cirkumaji ed eventi di sua vivo. Dum l'observo el uzis **privata parolado**, to es, parolado quan infanto

facas kande sola (1). Lua komenti ultempe bruska, ultempe amuziva
revelas multo de la impresozita kapableso de infanto esprimi su
efike.

Susan (omna nomi estas chanjita) loĝas en hema du-genitorala. La
genitoroj proprietas mikra firma. Ĝi ĉirkaŭ 14-10-jara ĉe
novembro, el klimo stulto koqueyala ĉe l'aviino, Trudi. Proksima,
la familia hundo Bushatra ludis. L'observanto esabita celata.
Grand-okule quaza revante l'infanto komencis paroli, traktante tal
afere maturata quale la medikala flego, mariaĝo, kaj parturo.

«Karlo vizitoj,» diris Susan ridanta. «Ma ne ja. Il vizitoj ĝi
merkurdioj kaj venerdianoj.

«Mi vomis. On devas vomas, ma oni ne devas dolori ĝi la
kapo... alie ĉi ricevas injekto. Bushatra nultempe doloras ĝi la
kapo. Mi iras ĉe la mediko ĝi merkurdioj kaj venerdianoj.

«Uceloj manĝas arbojn. Ma ĉi ne povas manĝi ĉi arbojn. Ĉi manĝas
la foliojn. Ma ĉi ne povas manĝi la bastonojn. Ĉi vomas. Se ĉi manĝas
la bastonojn. Tio ĉi iras ĉe la mediko. Infanto-uceloj ne povas manĝi
bastonojn. Ĉi ruptas la gambojn. Bushatra ne povas manĝi bastonojn. La
omna gamboj disrumpas. Tio ĉi iras al la hospitalo. Ĉi povas dolori
ĝi la kapo. Tio ĉi iras ĉe la mediko. (Pauzo) Ni ne volas tio.
(Pauzo longa) Ĉi ... el plorus.

«Matro drinkos ul ... uloj de bovo. Lore el havas infantojn.
Kande el haltas diveni granda. Ma Bushatra ne povas drinki bovojn.

«Se oni ne havas muskulojn kaj ostojn, oni ne povas kreski alta quale
kastelo. Oni volas ĝi tio. Bushatra prizas ĝi tio.

«Bushatra havas infantojn post du semanoj, se oni obtenas spozulojn.
Ma ne ja. Infanto hundo nomas hundunojn. Granda hundo nome-
sas... patrojn.»

Multa de la diroj de Susan estas neperfekta repeto de komentoj kvin
Janet, la matro, farabis. Janet klarigis pli tarde, ke Susan divenis
konvinkita ke el balde parturos. Susan ankaŭ deklaris, ke ŝia pupo
parturos. Janet foris klarigi la temon per klarigo, ke certena kazo
quale mariaĝo kaj fekundo devas eventar antaŭ ke oni povas atingi
parturon. L'aserti modifikaĵoj de Susan, quale «kande el haltas diveni
granda,» reflektis tiuj komentoj de Janet.

L'observanto finis subite ĉateme pro ke Susan semblis diveni
trubita; ŝi vokis voĉojn kaj malfortajn. El semblis pensi ke ŝia patro
Mark ne estas venonta heme tiam ĉe la semper quale ĉi ĝi. Mi sentis
mi ĵustigita kurajigi l'infantojn, quankam ĉi postulis ke mi inter-
ruptu ĉi parolado privata. Eventoj defaldis ĝi.

SUSAN. Patro ne venos! (Pauzo) Patro ne venos!

OBSERVANTO (envenante). Ĉe ĉi ĝi. Patro venos balde.

SUSAN. Bone, ĉi povas veni. Post du semanoj. Se ĉi haltas.

El rekuperis semble quik; el rikomencis sua aplomboza ritmo fluanta. Pose, l'observo fininta, spontan interviuvo kurt eventis. Susan anuncis itere, ke el vomis. «Quale tu sentis kande tu vomis?» me questionis. El haltis subite til pos instanto, aspekte perplexita da la questiono. Grand-okul e beanta, el semblis surprizita. Lore el ridis e dicis, «Me ne povis parolar! Kande me vomis.»

Ta respondo montris savo ne pri internala stando o korpala od emocal ma vice pri korpala kapableso. La samo esis vera pri l'antea dico pri Bushatra, ke «El plorus» se el mustus irar che la mediko. Ica komento komun inter infanti anke semblis reflektar korpala interpreto externala de ul stando internala. Plus observi povus revelar la tempo ye qua pueri komencas etiketizar interna senti ipsa vice duras raportar li en termini di konduto.

Ye la evo di tri yari, Susan demonstris pletro di linguala habilesi. El distingis la pasinto del prezento e futuro. El uzis kontingenti («Infantet-uceli ne povas manjar bastoni. Li ruptus la gambo.») Adjunte el distingis vorti quala **darfas**, **povas**, e **povus** (ma en l'Angla) ed uzis li korekte. Anke el variis sua frazala strukturi quankam ultempe nejuste («Li ruptus la gambo,» ma plu tarde, «La omna gambi disruptus»). Maxim importante, tamen, tra la tota konverso on sentis, ke el supozas la existo di externa mondo ordinoza, mondo quon el penas komprenar ed explikar. Personi omnube laborez kune por fondar pacoza mondo en qua frontiери nacional nultempo agas kom barili kontre tala infantala deskovrado - voyi.

-
- (1) Maxim mult observi es facata nokte kande la infanto es kushita. Por ic observo la cirkumo, inter altra neortodoxaji, esas kelke diferanta.
-

KA LA HOMARO ANKORE HAVAS FUTURO?

L'atomala epoko donis a la homi la posibleso destruktar su ipsa e la tota tero. Ne nur la danjeri di la milito atomala minacas la vivo sur la tero, ma anke la lenta venenizo dil ambiente esas specale danjeroza.

Militi, krizi e katastrofi semblas esar neevitebla fato di la homaro. Unesma raporti pri granda lukti inter homi esas ja 7000 yari olda. Oli eventis dum la tempo, kande la homi komencis evolucionar de kolekteri e chaseri ad agrokultiveri sedentaria. Agrokultivo bezonas la proprieteso pri la sulo, od adminime la posedo di ol dum plu longa tempo. La sedentarieso efikis, ke la homo mustis separar sua tereno de ta di altri e defensar ol se necesa per omna moyeni. La homo havas la posibleso a forteso. Ka lu uzas ol, to dependas multe de sua viv-kondicioni. Dum

ke l'animalo mortigas per instinto por defenso od entrateno di sua vivo, la homo povas mortigar por konservar sua potenteso.

La importanta difero inter homo ed animalo esas la fakto, ke la homo povas krear sua propra ambiente. La questiono pri la homala futuro nur esas respondizebla, se ni trovas la fundamenti, qui determinas l'agado di la homi e per to deskovras mis-evolucionis posibla. Por to la studiado di la historio povas helpar, speciale ne nur la negativa periodi, ma la epoki, dum qui pozitiva kozi esis kreata. Dum ica artiklo esez montrata exemplo sat nekonocata ek la historio, qua montras pozitiva komenci por realigo di mondo plu bona.

Epoko progresiva

La urbo esas la videbla signo di la sociala komuneso di la homo. Olua imajo esas karakterizita per la konstrukturi e la arkitekturo. Se ni observas moderna urbo, lore ni quik perceptas la senanmala arkitekturo di la beton-konstrukturi ed asphalt-stradi, qui esas konstruktita nur segun la materiala skopo. Kulturo eventas en l'urbi nur ye specala loki. Se esas urbo historiala, lore la konstrukturi anciena plu multe atraktas ni.

Omnaloke en Europa ni trovas historiala konstrukturi, en Germania exemple en Nürnberg, Freiburg, Ulm, Köln e Lübeck. Speciale atencigiva esas la ekleziala konstrukturi quale kirki e katedrali. Dum la tempo, kande la gotiko de Francia inter 1150 e 1450 disvastigesis a tota Europa, kreesis senmezura nombro di artala konstrukturi, qui ankore cadie surprizas la regardanto.

Dum la mezepoko la voyajanto ja de fore povis perceptar la katedralo di urbo, salianta grandege super la tekti di la domi. Kande lu venis aden la urbo, lore lu povis admirar la tota pompo di la gotika katedralo kun multega figuri extere, turmi impozanta ed arkadi e koloni. Interne lun expektis klara lumo, amaso di skulturi e pikturi ed altari riche ornamentizita.

Ne nur katedrali esis konstruktata per ica stilo, anke monakerii quale Maulbronn, universitati quale en Cambridge, hospitali quale en Lübeck e Beaune, urbdomi quale en Brüssel e mem borgezala domi diversloke.

Por krear tala katedrali on bezonis multega personi dum tempo di plura generacioni, personi bone instruktita, habila e kapabla. On bezonis konstruktisti, masonisti, karpentisti, forjisti, tektifisti, ligno-skultisti, vitristi e vitro-piktisti kun lia kompani. Omni ti mustis pagesar dum la tota tempo di la konstruktado. Quale on povis financizar tala projekti?

Quankam dum la plu frua mezepoko esis la episkopi e princi, qui financizis tala konstrukturi por montrar sua forteso, tamen la gotika arkitekturo havas borgezala origino. La tota urbo laboris komune por la konstruktado di sua katedralo. Richa borgezi e korporacionis donacis pekunio por ol, ma anke min richa quale taliisti o sakportisti donacis pekunio o exemple vitrofenestro.

On povas supozar, ke la homi mustis rezignar pri multo por realigar tala donaci. Ma fakte la viv-nivelo dum ica epoko esis astonigive alta. Exemple en la regiono di Aachen simpla jorno-laboristo cirkum la yaro 1300 ganis dum un jorno la valoro di du gansi. En Saxonia dum la sama tempo jorno-laboristo ganis 6-8 «Groschen» dum un semano. Paro di shui kostis 2 Groschen, tota mutono 4 Groschen. Komprenible la salarii di instruktita mestieristi esis multe plu alta. Kustumale laboristi ultre la salario recevis ankore naturala produkturi. Por mestierala kompani esis l'alimentado e la lojado libera. La prospero di la laboranta personi efikis luxala vesti, tale, ke li ne plus esis dicernebla de la nobli e ke on exemple per dekreto interdiktis ad ili portar oro, argento, silko o veluro.

La labortempo jornala esis astonigive kurta kompare al alta salarii e meze on nur laboris dum 4 dii dum la semano, pro ke la nombro di la religiala festo-dii, dum qui on ne laboris, esis cirk. 90 dum la yaro.

Saneso e neteso esis importanta por la homi dum la gotiko. Bona indico por la alta viv-nivelo esas la publika balnerii, qui existis nombroze en l'urbi. Anke la sociala sorgo esis alta, multa hospitali e hemi por olduli fondesis per privata donaci. Ma la religioza entuziasmo di la mez-epoko komprenible ne nur montresis per piezo, anke joyo e plezuro apartenis a to. Existis multa festi kun ferii, dancado e plezuro.

Quo nun esis la kauzo di ca prospero dum la alta mez-epoko? Du faktori esas decidante importanta por to: la sulo-yuro e la pekuniala sistemo. Importanta fundamento esis la almendo*, la komune uzata sul-posedo di la komono. Omna membri dil komono havis la yuro uzar la sulo kontre pago di farmo a la komono. La revenui per ica farmi-pagi ofte esis tante alta, ke omna spensi di la komono povis esar pagata per oli sen ultra imposti. Pro ke la sulo esis komonala proprietajo, pro to omna spekulado e nejusta lokacoprecal-tigo esis neposibla.

La pekunio dum la mezepoko konsistis precipue ek arjenta moneti, la tale nomizata «Hohlpfennige» (konkava pfennig-moneti), qui nur ye un latero esis estampita. Karakteriziva esis la tempale limitizita uzo. Komence eventis chanji di moneti (renovatio monetarum) nur ye specala okazioni, exemple ye chanjo di la regnanto, ma ja

dum la tempo di la Stauffer-imperiestri (1138-1254) la brakteati* reguloze esis chanjata unfoye dumyare. Ye ica chanjo pagesis imposto, 10 - 25%. Tale chanji di moneti eventis omnaloke en Europa, Anglia, Francia, Austria, Polonia e Germania dum la tempo inter 1150 til 1450, e to efikis, ke nulo longatempe povis retenar pekunio sen havar perdo. La moneti venis rapide de un manuo al altra e per to atingis sua skopo esar chanjo-moyeno. L'ekonomio prosperis pro ke permananta demando esis garantiata pro la sekurigo di la cirkulando pekuniala.

Ico omno chanjis depos 1495, kande ye imperial asemblo en Worms imperiestro Maximilian ri-enduktis la «romanala yuro», qua kreis la privata proprietesoj pri la sulo - precipue segun demando dal eklezio. Vice la brakteati* on nun uzis la «eterna pfennig» duriva e trezorigebla. Komercesti quale le Fugger nun povis uzurar per la trezorigebla pekunio e rapide riĉegeskar. Samtempe povreskis la rurani e mestieristi. Revolti di la rurani esis la sequo di to. En 1525 eventis en Germania la granda ruranala milito. 100 yari pose la 30-yarala milito portis ad Europa multega sufro e mizero. Hungro, epidemio, inkuizicio e la persekuto di supozata sorĉistinoj (di qua til al 18. yarcento plu kam 1 miliono di hominoj esis viktimoj) diminutis la popularo. Kulturo ed ekonomio velkis pro ke on ne plus savis, quo fakte kreas la prospero di la popolo, - komuna proprietesoj di la sulo e durante cirkulanta pekunio.

Da Heidi NEUSSNER Segun artiklo de Michael Wüstel

PRI SHAKLUDO

En la skakludo regnas strikt ordino;
por singlu sua social destino.
Tal quala lun fasonis la tornisto
lu must esar dum sua tot ekzisto,
e por plear korekte sua rolo
partoprenar al ludo mem sen volo.

*

Supre di la hierarkiala gradi
marchas Rejulo per prudent iradi,
pazope, sen riskar, nam ya di rejo
lo esas la prizata privilejo.

*

Ed infre la pioni, la soldati
sempre en unesma rangi por kombati,
quin ofte por strategial efiko
on pulsas ad-avan vers sakrifiko.
Li esas kontrevole temerar
nam li nultempe darfas retretar.

*

Ibe yen ti qui per obliqua aluro
ofte atakas per subita kuro;
li malgre sua nomi es nek folo,
nek episkopo; lua vera rolo
es ta dil «alfiero», flagportero
ed anke militema kuriero:
insidiante ya per embuskar
li guatas an la bordo por vinkar.

*

Turmi komence servas kom fortresi
por impedar enemikal progresi
e protektar la propra garnizoni,
ma pose li, movata bastioni,
uzata quale siejal mashino
decidos ofte pri vinkanta fino.

*

Ma quaze mastri di la kombatayo
oglande omnasinse por surveyo
e pronta sempre por ajila salti,
quante fier aspektas ta quar alti,
kavalieri prod en la kombati:
samtempe li minacas ok quadrati,
ma kelkafoye eventas lia falo
pro stroko da vicino sen kavalo.

*

Superb e seduktema, yen la Damo
avida por admiri e por famo;
simil ad amazono ta Rejino
por su deziras triumfal destino.
Lua kurajo semblas sen limito:
el duktas animoze la milito,
ed el fervoras tante por luktar,
ke nul adverso povos rezistar.
Nulu, ecepte lua bel Rivala,

di qua la vinko-volo es egala.
Ta mulieral duelo sen kompato
ofte konkluzas harde la kombato.

*

Ma sempre kand on finis la ludado,
omnu subite perdas sua grado,
sua nobel o povra etiketo,
e ridivenas ligna figureto.
Omni nun sen ordino e sen luxo
jacas pelmele en la komuna buxo.

*

E lo por filozofa meditemo
por longa pensi esas bona temo.

A.J.

L'IDEALO DI COUTURAT

Quante plu precize on studias la penso di Louis Couturat, tante plu multe on es astonata da lua humaneso.

Ma ta modesta savozo ne volis estalar ol. Il esis ne simil a tanta politikisti, qui pretendas donar definitiva solvi ad omna homal e social problemi.

Ma lo maxim astoniva esas la difero inter la du parti di lua vivado. Dum l'unesma il es profesoro en universitato, e redaktas traktati pri filozofio, matematiko e logiko. Dum sejourno en Hannover il ordinas e kompilas esbosi e reflekti da Leibniz. Per poka vorti to es serena kariero. Dum la duesma, de 1907 til sua morto (1914) cesinte sua profesoral funkcio, il okupas sua tota tempo por la Linguo Internaciona ed editas singlamonate la revuo «Progreso». Okadek numeri formacas sep dika libri qui esas vera linguala monumento.

Ibe on povas serchar e trovar lua pensi, ne plus sub formo di traktati, ma en artikli, komenti pri sugestis, repliki a kritiki, e kelkafoye mem en kurta noti sub la texto di pagino.

Vice studiar logiko, nun il aplikas ol, e per evoluciono lenta ma sekura persequas sua fundamental skopo: konciliar existanta formi e racional strukturo.

Per foliumar ta revui on es konvinkita, ke Louis Couturat, quan adversi akuzis esar «fanatika», esis tolerema, incitata da pasiono por vereso, ed egardanta respektoze omna honest opiniononi.

On konocas to, quon il skribis en yaro 1914: «Se la sama penso povas ekspresesar per diversa manieri, ico nule esas defekto di nia linguo, ma vera richeso e komodeso. Pro quo on supresus ol per reguli neutila, jenanta ed arbitriala? Konkluzo: ni sempre esez libera-la, ni ne divenez pedanta.» Min konocita e forsan obliviita es altra judiko (en Progreso di Agosto 1910 pagino 355): «Me memorigas unesme, ke me lasas a singla kunlaboranto la responsiveso di sua stilo, di sua neologismi e mem di sua erori, nam ici anke povas esar instruktiva e sugestiva. Duesme ica revuo (Progreso) esas konsakrat a la libera diskutado, do on povas uzar en ol nuva formi per maniero di pruvo: ube on experimentos oli e submisos oli a la publika diskutado, se ne hike?» Pri plur altra temi anke ni konstatas l'idealismo, qua esis etikal idealismo, di Couturat. On savas, per la letri deskovrita da Tazio Carlevaro, ke ante ja la fondo dil Idolinguo, Couturat desaprobis omna violento, e judikis ke «la supereso (qua esas la dil kanoni) atribuas nula yuro a un popolo super l'altra» e ke il konsideris civilizo «de vidpunto morala, la sola qua es importanta.»

Ed en Progreso di decembro 1909 il skribis: «ni devas insiste memorigar da omna nia lektanti, ke ni nek parolas, nek pensas, nek agas quale Franci, sed quale Europani (Europa inkluzante Amerika)». En periodo dum qua regnis meskina nacionalismi, tala pensi esis quaze prevido en futur epoko. Tante astoniv e quaze anticipo esas lua penso: «On denunciis centfoye la superstico di la Stato-Providenco, ta manio direktar su (france: «s'adresser») a la Stato por omnasorta entraprezi, qui dependas preferinde del iniciado privata, e quin ta povas duktar til suceso plu rapide e per min chera kusti.»

Nun l'ideologio dil «Stato-Providenco» tote faliis, genitinta nur ruini e mizero. Nun on ritrovas la neceseso e la merito dil privata esforci. Kad on povas kredar, ke Couturat per intelektal anticipo, tale pensis dum yaro 1903?

Kompreneble lo ne povas incitar ni a «kulto dil fondero». Ni darfes e mem devas ameliorar nia linguo.

Ma lo esas agreabla konstatar, ke il establisis bona bazo, e ke il esis ne nur studioza penso, ma humana spirito.

Andreas JUSTE

ITERE RIDEZ NI BONKORDIALE PRI LINGUALA UZADO

En numero 292 di *PROGRESO* aparis la unesma artiklo pri ica temo. Me esperas ke singla lektanto ridis od adminime ridetis kande lu lektis singla exemplo.

Voluntez memorigesar ke **linguala uzanto** qua havas bona intenco pri la uzado di stranjera **linguo** ofte facas erori di neapta vorto, sintaxo, e.c. qui povas incitar ni omna ridar bonkordiale, ne ad o pri la uzanto ipsa, ma pri sua uzadi qui komunikas nekompreno pri familiara dicaji. La menti di indijeni lektas la erori e quik pensas la idiotismi, ne la intencata signifiki. Kande li sequante komprenas la vera intenci, li mustas ridar.

Yen plusa exempli di signi e notici qui skribesis per angla en landi ube altra lingui uzesas naturale e qui deskovresis da amerikana voyajanti. Itere me donas la vortopa traduko ed adjuntas la expliko. Ridez vi bonkordiale!

1ma. De greka hotelo: «Vizitanti 'are expected' (la originala angla vorti) lamentar omnadie en la kontoro inter non e dek e un kloki matine.»

Evidente la jeristo di la hotelo konocis la pasiva signifiko di «expect» quo implikas ke ulu vartas ulloke por persono aparar. Do segun la vera intenco di la signo lu e sua stabo vartos en kontoro por vizitanti aparar libere. Ma kande ica pasiva formo sequesas da infinitivo qua ne citas o ne implikas la tempo, loko, e.c. di la arivo o la departo, Usano ordinare pensas ke personi obligesas («are expected») kompletigar la agado qua citasas da la infinitivo!

2ma. De taliala butiko en Rhodes: «Komendez vua somerala vestaro. Pro ke esas granda grupo di kompranti ni 'will execute' (originala angla vorti) kompranti per rigoroza ordino.»

Evidente la talioro deziras anunciar ke lu kompletigos la taski pri fabrikar multa kompleta vestari per listo quan lu pokope preparis kande lu recevis la propra komendi. Ma «execute» nur signifikas «kompletigar» kande olu referas a nepersonala aludo tala kam vestaro. Ma se existas personala aludo tala kam kompranti, «execute» signifikas «ocidar» la personi!

3ma. Simile de rusa jurnalno: «Eventos en Moscow expozo di arti da 15,000 piktisti e skultisti de USSR. Ici 'were executed' (originala angla vorti) dum la pasinta du yari.»

Cakaze la autoro deziras korekte referar a la artala produkturi pro ke oli naturale kompletigesis dum la citita durado di tempo. Ma en la angla linguo «ici» ordinare referas a la maxim proxima antecedito qua esas en ica notico la artisti. Do pro la ordino di la vorti naturale Usano lektus ke la artisti «ocidesis» recente!

4ma. De albergo en la montegi di Suisia: «'Special' (originala angla vorto) hodie: nula kremo-glacio.»

La vorto «special» es uno de la multa angla vorti qui povas uzesar kom adjektivo o substantivo sen chanjo di angla ortografio. Se esas adjektivo («specala» en Ido) olu signifikas «ne ordinara» situeso, ma sempre akompanesas da la substantivo quan olu modifikas do ke situeso explikesas complete. Evidente la jeristo di la albergo deziras ke lektanti pensas ica signifiko. Ma se «special» aparas sole ordinara signifiko en USA es substantivo («specalajo» en Ido) quo signifikas ke **bona od avantaĵo** ofraĵo existas!

Voluntez sendar a me irga exempli en Ido de via patralla lingui pri tala misuzadi. Me havas suficanta materii pri nur quar plusa artikli! Komprenende me citos la nomo e lando di singla kontributanto kande me inkluzas lua naraco en futura artiklo di ica serio.

EDWARD H. STEVE
820 Glendalough Road
Erdenheim, PA 19118
USA

DESTRUKTENDA BABEL

Yen importanta questiono por multa civitani iracanta pro l'obstako de la lingui en Europa, questiono quan la jurnalaro sempre plu ofte difuzas. «Quale destruktar Babel?» simbolo di la ne-kompreneso inter la homi; to signifikas por la Komuneso Europana, quale abatar la linguala barili qui sufokas su?

Plu facila komunikado povus ya esar la vera defio di la konstruktado di politikala Europa. La lernado e la praktiko di la diversa Europana lingui, o mem di le precipua, postulas tante granda esorcio e tempo ke tala skopo semblas ne-atingebla da maxim multa civitani koncerata da l'interkomuniki komercala, politikala, teknikala, ciencala, kulturala ed industrial. Do, til nun, on rekursis plu e plu a tradukisti profesionala sive en la granda administrerii od institucuri quale la Komuneso ipsa o la Parlamento Europana, sive en plu o min impor-

tanta firmi komercala. Ma la multpleso e la diverseso di la lingui en Europa frenagas e komplikas la relati industrial e komercala ed anke la funcionado di la komunesala organi.

Exemple, referante ad artiklo en Progreso n° 291, pro ke le «Dekedu» decidis l'uzado di non lingui oficala, omna traktata kom egala, en la nomo di la protekto dil kultural identeso, la tradukospensi esas extreme alta nam tala situeso necesigas la funciono di armeo di tradukisti. Pro to, la Ministraro decidis en novembro 1982, uzar l'armo di nia epoko, la komputorala cienco, por trovar certena solvuro al problemo ed iniciis l'ambicioza projekto «Eurotra». La skopo di ca projekto esis krear tre valoroza sistemo di automata traduko samatempe por la Komunesala Institucuri e la Europana firmi. La programo di ta projekto enuncas ke ta marveloza mashino mustos posibligar traduko en la non oficala lingui dil Komuneso, to esas 72 kombinuri kun vortaro di cirkume 20.000 «entries» pri singla linguo. Cirkume 200 serchisti en komputorala linguistiko esis ed esas nun ankore employata en diversa universitatala laboratorii pri ta programo di qua la fino esas previdata por 1992. Ma ja nun, on savas ke la skopo ne esos atingita malgre importanta spensi; Europana deputati propozas riorientizar pos 1992, ta programo e la serchisti vers altra voyi dil «linguala teknologio» por ne perdar dekyara serchadi e labori. Omnakaze, semblas nun ekskluzata durar l'ambicioza projekto komunikigar la non lingui oficala per automata traduko ma prefere privilejizar maxim granda bezoni, exemple koncernanta la nacionala lingui maxim uzata.

Ton komprenis la developinti dil sistemo «Systran» qua ofras traduki advere ne perfekta, vortari restriktata, semantikal analizi elementala pri mikra nombro di lingui, ma qua funcionas. Inventita da Amerikano, Dr Peter Toma, ta sistemo trovis unesma praktikala aplikajo en 1970 por US Air Force qua bezonis rapida traduko de la rusa a l'angla; depos 1976, ol esas uzata, precipue en la tradukuri angla-franca e franca-angla, da la institucuri europana, qui depos lore, developis ol, en konekto kun la nova franca proprietanto dil sistemo.

En la Komisiono Europana en Luxembourg, grupo de 45 linguisti e komputorociencisti aktuale developas ensemblo di 16 kombinuri di lingui: 7 de l'angla, 5 de la franca, 2 de la Germana e 2 de la hispana. Deko de «pari» esas ja nun disponebla ma le maxim uzata esas la tradukuri angla-franca e franca-angla. Fakte ica tradukuri esas multe plu korekta kam altra, sen esar perfekta, nam la paso de la latinida lingui a l'angla ed inverse, aparis esar plu facila kam la traktado de la germanala lingui en qui la vort-ordino genitas problemi.

Tamen, til nun, ta sistemo esas precipue uzata por konsiderar e rapide komprenar texto ne tro komplikata, do por ganar tempo e diminutar kelke la traduko-tempo.

Omnube en la mondo, la serchadi pri traduko-mashini duras obstineme e sisteme. En Nederlando, on laboras pri projekto fondita sur l'uzado di Esperanto kom pivoto o pivotala linguo; la firmo amerikana IBM developas procedo por la dokumentaro teknikala.

Certena komputorala sciencisti questionita pri ta problemo, judikas ke la solvuro ne esas balde atingebla pro la komplekseso di l'entraprezado; altra tala sciencisti konsideras tamen ke solvuro esas posibla relative sat rapide, pro la sempre kreskanta povo di la nova aparati qui plu e plu esas kapabla akumuliar memoraji, ye aceptebla preco.

Semblas ke en Japonia, danke l'uzado di enorma moyeni, aktuale preparas maxim importanta eventoj en la domeno dil traduko per komputori.

Ka fine de Oriento, venos armi por destruktar Babel?

Tamen, preske 100 yari ante nun, sciencisti e speciale nia pioniri, ja parstudies ta questiono e propozis racionala solvuro pri ta problemo. On povas juste judikar ke se ta propozici esabis aceptita en ta periodo, la Linguo Internaciona developabus su talmaniere ke Babel aktuale esus krulinta. Kande ni, partizani di helpanta linguo, konstatas tanta esforcos, laboros e spensos por abatar la linguala muri inter la homi, profunda certe esas nia regreto e mem indigno pro l'indiferenteso e manko di konsidero por la laboros e studios de la pioniri di Linguo Internaciona.

Segun ekstraktaji ek la jurnalaro, ed informi da komputorala sciencisti.

J. BOL

UNIONO POR LA LINGUO INTERNACIONA IDO

Pos la interna elekto por la funcioneris di la Direktanta Komitato, la rezultajo esas lo sequanta:

Prezidanto:	Hellmut Röhnisch (Suedia)
Vice-Prezidanto:	Günter Anton (Germania)
Sekretario:	David Weston (Britania)
Sekretario por Linguala Questioni:	Camiel De Cock (Belgia)
Kasero:	Franz Regnier (Belgia)

David Weston, Sekretario di ULI
Feb. 92

**UNIONO POR LA LINGUO INTERNACIONA
(IDO)**

Membri dil Direktanta komitato

Prezidanto:	Hellmut Röhnisch (Suedia)
Vice-prezidanto:	Günter Anton (Germania)
Sekretario:	David Weston (Britania)
Sekretario por linguala questioni:	Camiel De Cock (Belgia)
Kasero:	Franz Regnier (Belgia)

Membri:

Günter Anton (Germania), Jacques Bol (Belgia),
Robert Carnaghan (Britania), Camiel De Cock (Belgia),
Henry Jacob (Britania), Tom Lang (Britania),
Antoni Myszakowski (Polonia), Alfred Neussner (Germania)
Franz Regnier (Belgia), Hellmut Röhnisch (Suedia),
Edward H. Steve (USA), David Weston (Britania),

La direktanta komitato rielektesos dum la yaro 1995.

PROGRESO aparas trifoye en la yaro, e tote en Ido. Pri la redakto, responsas komitato.

Artikli, tradukuri e movadal informi sendez a Jacques Bol, 80 Chaussée des Gaulois, B-1300 Wavre, qua funkcias kom mediacero en la redaktala komitato. Progreso imprimesas dal imprimerio «Ateliers du Manoir», Marcinelle, Belgia.

Editeur responsable: Franz Regnier, 27, Ville du Bois
B 6690 Vielsalm

**Altra revuo por l'Idistaro
«IDO-VIVO»**

organo di ILSGB (International Language - Ido - Society of Great Britain);
aparas 3-foye po yaro e kontenas generala artikli precipue en Ido
ma anke en angla linguo.

**Adreso: ILSGB, 2, Bentham Way, Staincross
GB - Barnsley - Sth Yorkshire - S75 5QA.**

Giro konto: 632 2255.

Abono kun membreso di ILSGB	£ 4,50
Abono sen membreso di ILSGB	£ 4,50
Studenti e ne-salariati	£ 2,50

LIBRI E BROSHURI

		Suisa Franki
CONDAMIN: la konoco dil futuro*	20 p. 1926	1.80
DE BEAUFONT: Komplete gramatiko detaloza	232 p. 1925	4.00
*CONDAMIN: La konoco dil futuro	13 p. 1929	3.00
DE BEAUFONT, COUTURAT: dictionnaire français-ido	586 p. 1915	16.00
COUTURAT: Etude sur la dérivation	100 p. 1910	4.00

Obtenebla ye la adreso: CDELI- LIBROSERVO, che K.C.E. b.p. 771,
CH-231 La Chaux-de-Fond (Suisia).

* * *

Dicionario de la 10 000 Radiki di la Linguo		
Universala Ido (<i>Marcel Pesch</i>)	631 p. 1964	20.00
Odo a Couturat (<i>Andreas Juste</i>)	19 p. 1961	3.50
La Fabli dil Olda Korvo (<i>Andreas Juste</i>), poemi	36 p. 1973	3.00
La problemo dil Paco <i>Ed. Waterkotte</i>), traduko dil diskurso da Albert Schweitzer, okazione la distributo dil Nobel Premio dil Paco, 1952 en Oslo	11 p. 1971	2.50
Warum Ido? (<i>J. Kreis / A. Noetzli</i>), propagilo en Germana linguo kun komparativa texto		.50
Esperanto-Ido		.50
(Porto-spensi extra)		
Weltsprache Ido, 10 doco-letri, Germana-Ido (<i>A. Noetzli</i>), nova edituro 1969		15.00

Elisabeth STEINMAN, Postfach - CH-8810 Horgen 1

Katalogo di Ido-libri 1990

Recevebla de

IDO-LIBRERIO - Sioro T. Minty (Direkterō)
44, Woodville Road
GB - CARDIFF.CF2 4EB

	(£) Preco
Exemple:	
English-Ido Dictionary (<i>Dyer</i>), 393 p.	5,80
Complete Manual of the IAL Ido (<i>de Beaufront</i>), 44 p., abridget 1973	2,60
Ido for All - (<i>APGlyn</i>), 59 p. 1975	2,10
La Strukturo di Ido (<i>Jacob</i>), 16 p., 1970	0,70
The Problem of an International Auxiliary Language and its Solution in Ido (<i>Dyer</i>), 194 p.	1,50